

De mond vol van overlast

AUTEURS Stephanie Vervaeke & Heidi Hanssens

FOTOGRAFIE The Big Ask & Oxfam International

Onze impact op het milieu was nooit zo groot. Maar hoe ingrijpend moet de impact van het milieu op ons zijn voor we onze levensstijl echt fundamenteel gaan aanpakken?

Sinds jaar en dag maakt de mens gebruik van de aarde en haar vele rijkdommen. De relatie met de natuurlijke omgeving is alleen zelden of nooit harmonieus. Complexe samenlevingen vragen zoveel van het fysisch milieu dat herstel nagenoeg uitgesloten is en dat er zelfs sprake is van onomkeerbare veranderingen.

De wereldbevolking 'boomt'. De westerse mentaliteit veroverd niet alleen de rest van de wereld, maar neemt ook toe in intensiteit. De menselijke impact is sinds de industriële revolutie niet langer beperkt tot het gebruik van de natuurlijke ruimte en haar rijkdommen. Onze greep op de aarde heeft zich uitgebreid tot een grootschalige beïnvloeding van de biologische en chemische processen die de biosfeer kenmerken. De opwarming van onze planeet is hier zonder twijfel het meest bekende voorbeeld van.

Mondiale bewustwording

Tegelijk is de mens zich meer dan ooit tevoren bewust van zijn funeste impact op de aarde en haar ecosystemen. In de jaren zeventig van de vorige eeuw ontstond onder invloed van de Club van Rome het bewustzijn dat er grenzen zijn aan de groei. Sindsdien gaat het vaak over het doemscenario waarbij de aarde niet langer in staat is om tegemoet te komen aan onze groeiende honger naar energie, ruimte en grondstoffen. Maar dit scenario staat ook ter discussie. De mens is in het verleden immers steeds voldoende vindingrijk gebleken om problemen het hoofd te bieden. Denk bijvoorbeeld aan de zogenaamde groene revolutie die een wereldwijde toename van de voedselproductie mogelijk maakte. De vraag is alleen of onze vindingrijkheid ook dit keer groot genoeg zal zijn om een duurzame oplossing te vinden voor de huidige drievoudige (krediet-, klimaat- en energie-) crisis.

Hoe het ook zij, milieuproblematiek is voor het eerst een volwaardig thema op de politieke agenda. Als we naar de partijprogramma's van Vlaamse en Nederlandse partijen kijken, blijkt dat allen, niet allemaal in dezelfde mate, 'groen' en duurzaam op hun agenda hebben staan. Ook op mondiaal niveau worden inspanningen geleverd om tot internationale afspraken te komen ter bescherming van ons leefmilieu. Niet altijd met succes. Bij vorige klimaattoppen, onder meer in Poznan, Bali, en Bonn, komen regeringen en wereldleiders weliswaar samen, maar nog steeds zijn de verschillen tussen de landen vaak te groot.

Pas wanneer het eigenlijk al te laat is, zal de nood tot verandering groot genoeg zijn.

Actie?

Groen, milieuvriendelijk en duurzaam zijn cool, het zijn woorden die uitstekend blijken te verkopen. Politici nemen ze maar al te graag in de mond om hun kiezers te behagen. En de bedrijfswereld kreeg met de groene beweging een nieuwe en fantastische verkoopstrategie in de schoot geworpen. De huidige crisis en de hieruit voortvloeiende eis tot besparingen zal echter uitwijzen hoe het prioriteitenlijstje er werkelijk uitziet. Het bericht dat de Belgische regering de fiscale aftrek van zonnepanelen bij nieuwe huizen wil terugschroeven, wekt in elk geval geen grootse verwachtingen. Nochtans benadrukken onderzoekers in het rapport de Green New Deal, van de new economics foundation, dat de crisis dé uitgelezen kans is om structurele, duurzame veranderingen door te voeren en een nieuwe synthese te zoeken tussen economie en ecologie.

Maar waarom is, ondanks het toegenomen bewustzijn, een fundamentele mentaliteitsverandering uitgebleven? De media overspoelen ons

The Big Ask: een vraag voor jaarlijkse emissiereducties in Europa (www.thebigask.be)

dagelijks met onheilspellende berichten, in die mate dat je inmiddels kan spreken van een zekere 'klimaatmoetheid'.

Blijkbaar zijn de zorgen om het milieu geen voldoende motivatie om werkelijk iets aan onze levensstijl te veranderen. Pas wanneer het eigenlijk al te laat is, zal de nood tot verandering groot genoeg zijn. Het water staat ons duidelijk nog niet aan de lippen.

Directe en indirecte hinder

Toch wordt onze samenleving nu al geconfronteerd met allerlei soorten hinder die het gevolg zijn van onze huidige levensstijl. Sommige vormen van overlast worden veroorzaakt door een lokale bron die onmiddellijk en duidelijk waarneembaar is. Dit soort directe hinder is typerend voor dichtbevolkte gebieden waar allerhande functies met elkaar moeten concurreren om de schaarse ruimte. Gunther Van Broeck bespreekt in dit nummer van AGORA de resultaten van het 'leefomgevingsonderzoek', een meerjaarlijkse grootschalige enquête van de Vlaamse overheid waarin gepeild wordt in welke mate Vlamingen lawaai, stank en lichtvervuiling als overlast ervaren. Hij verwijst in zijn artikel ook kort naar de situatie in Nederland. Daarna neemt Virgini Geranios ons mee naar de stiltegebieden in Vlaanderen en gaat zij op zoek naar landschappen die een sterretje verdienen.

De westerse consumptiestijl resulteert echter niet alleen direct maar ook indirect in verschillende vormen van overlast. In dit nummer focussen we op de hinderlijke gevolgen van de klimaatverandering. Dit complexe

fenomeen neemt wereldwijd immers uiteenlopende gedaanten aan. Terwijl onze kustregio's steeds vaker geconfronteerd worden met wateroverlast, resulteert de klimaatopwarming op andere plaatsen in toenemende droogte. Wim Kellens gaat in zijn artikel na hoe de Vlaamse kustbewoners aankijken tegen de risico's van de zeespiegelstijging en wat de overheid hieruit kan leren om een efficiënte risicocommunicatie mogelijk te maken. Vanaf de andere kant van de wereld schetst Rebekka Dossche de situatie in Bolivia, waar tropische gletsjers razendsnel afsmelten en drinkwater in de nabije toekomst een schaars goed dreigt te worden. Tengevolge van dit dreigende watertekort luidt de Boliviaanse bevolking de alarmbel en strijdt ze om klimaatrechtvaardigheid.

Ook in België is de roep om duurzame ontwikkeling steeds luider hoorbaar. Op 29 augustus van dit jaar werd op het strand van Oostende een videoclip opgenomen waaraan 6000 figuranten meewerkten. Het doel van deze 'Big Ask' was om iedereen – en in het bijzonder de Belgische en Europese beleidsmakers – te wijzen op de dreigende klimaatchaos en de nood aan verandering.

Oplossingen of andere problemen?

Natuurlijk werden gedurende de voorbije decennia ook een hele waaier aan oplossingen ontwikkeld en gepromoot, over de efficiëntere inzet van de bestaande energievoorraden en grondstoffen tot de introductie van alternatieven zoals hernieuwbare bronnen. Ondanks de beloftevolle

perspectieven die deze maatregelen bieden, zou het echter verkeerd zijn om deze kritiekloos te aanvaarden en te implementeren. Zo heeft de groene revolutie niet enkel voor een toename van de voedselproductie gezorgd: De introductie van nieuwe teeltmethoden en gewassen leidde op sommige plaatsen ook tot een ernstige verstoring van het ecosysteem.

Hetzelfde geldt voor de huidige klimaat- en energiecrisis. Alternatieve bronnen bieden oplossingen, maar stellen ons tegelijkertijd ook voor nieuwe problemen. In deze context gaat Bob D'Haeseleer na of kernenergie kan beschouwd worden als een groene energiebron die tegemoet kan komen aan de Kyoto-normen. Reinout Debergh bespreekt windenergie als antwoord op deze uitdaging, maar hij stelt dat ook dit alternatief verschillende vormen van hinder met zich meebrengt. Haast iedereen is voor windenergie, maar toch ziet men deze molens liever niet in zijn of haar achtertuin opduiken. De inplanting van windmolens is dan ook een brandend actueel thema binnen de ruimtelijke planning.

Welke maatregelen ook genomen worden, het is duidelijk dat het correct meten van de realiteit de allereerste vereiste is voor een efficiënt en duurzaam milieubeleid. Dit themanummer begint dan ook met een bijdrage waarin Kobe Boussauw het – door vele mobiliteitsstudies aangetoonde – duurzame verplaatsingsgedrag van de stadsmens in vraag stelt. De meeste van deze studies houden immers geen rekening met het feit dat de stedelijke levensstijl geassocieerd is met een frequenter gebruik van het vliegtuig. Dit gedrag doet alle beleidsinspanningen om het gebruik van de fiets of het openbaar te vergroten meteen teniet.

Ook al plaatst dit themanummer enkele vraagtekens bij de bestaande alternatieven, het is zeker niet onze bedoeling om een pessimistische toon te voeren. Hoewel de media graag uitpakken met doemscenario's en probleemsituaties, kan naast elk negatief bericht ook een hoopgevend nieuwtje geplaatst worden. Maar dat betekent niet dat we geen vragen mogen stellen. Enkel wanneer een positieve mentaliteit hand in hand gaat met een kritische houding, kunnen we echt tot duurzame oplossingen komen voor de klimaat- en grondstoffencrisis.

Heidi Hanssens (heidi.hanssens@ugent.be) is master in de Geografie. Als aspirant bij het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) doet ze onderzoek aan de vakgroep Geografie van de Universiteit Gent. Stephanie Vervaet (stephanie.vervaet@ugent.be) is master in de Geografie en werkzaam als research assistent bij de Sociale en Economische Geografie (SEG) aan de vakgroep Geografie van Universiteit Gent.

Literatuurselectie

Johnston R.J., Taylor P.J. en Watts M.J. (Eds.) (2002) *Geographies of Global Change. Remapping the world*. Oxford: Blackwell Publishing, 518p.

Meadows D. et al. (1972) *Rapport van de Club van Rome: de grenzen aan de groei*. Utrecht: Spectrum, 190p.

